

Uppföljande granskning av underhåll av gator och VA- anläggningar

Vännäs kommun

Building a better
working world

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	3
2. Granskningsresultat	5
2.1. Kommunstyrelsens behandling av den tidigare granskningen	5
2.1.1. Planer och mål avseende förnyelsetakt på gator och VA-anläggningar	5
2.2. Beslutsunderlag.....	6
2.3. Kostnadsfördelning mellan VA-kollektiv och skattefinansierad verksamhet	6
2.4. Debitering av producerat vatten.....	7
2.5. Statistik och nyckeltal	8
3. Sammanfattande bedömning	9

Sammanfattning

Revisionen granskade år 2019 rutinerna kring kommunens underhåll av gator och vatten och avloppsanläggningar (VA). Syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelsen har en tillräcklig intern kontroll avseende underhåll av gator och VA-anläggningar. Nu har revisionen granskat hur väl de rekommendationer som lämnades i den granskningen har omhändertagits sedan dess.

Vår sammanfattande bedömning är kommunstyrelsen *inte* vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnade rekommendationer i den tidigare granskningen. Vår granskning visar att tre rekommendationer inte har omhändertagits, två har delvis omhändertagits och endast en har omhändertagits. För detaljerade bedömningar och rekommendationer se avsnitt 3.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

En grundbult i det revisionella systemet är att granskningarnas rekommendationer omhändertas av ansvarig styrelse/nämnd. Det vill säga att de brister och utvecklingsområden som revisionen identifierar blir åtgärdade av den ansvariga nämnden. Revisorerna följer därför regelbundet upp genomförda granskningsinsatser. Den uppföljande granskningen kan också ge underlag för att bedöma om det finns anledning till förnyad granskning och ligga till grund för riskanalysen inför kommande års revisionsplanering.

Revisionen granskade år 2019 rutinerna kring kommunens underhåll av gator och vatten och avloppsanläggningar (VA). Syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelsen har en tillräcklig intern kontroll avseende underhåll av gator och VA-anläggningar. Granskningen syftade även till att bedöma om kommunens underhåll var tillräckligt eller om det fanns risker för kommunen i ett ekonomiskt och/eller verksamhetsmässigt perspektiv.

Den sammanfattade bedömningen av granskningen var att kommunstyrelsens interna kontroll avseende underhåll av gator och VA-anläggningar inte var fullt ut tillfredsställande. I granskningen bedömdes att kommunens dåvarande nivå på underhåll inte var tillräckligt, vilket på sikt innebär risker för kommunen i både ett ekonomiskt och verksamhetsmässigt perspektiv.

1.2. Syfte och revisionsfrågor

Syftet med den uppföljande granskningen är att granska om kommunstyrelsen omhändertagit de rekommendationer som lämnats i tidigare granskningar. Granskningen besvarar följande revisionsfrågor:

- ▶ Har tillräckliga åtgärder vidtagits utifrån revisionens tidigare granskning?
- ▶ Har åtgärderna medfört att rekommendationen har omhändertagits i tillräcklig utsträckning?

1.3. Metod och avgränsning

Granskningen avgränsas till kommunstyrelsen och tiden från dess att den tidigare granskningen genomfördes samt de rekommendationer som lämnats i den granskningen. I granskningen ingår även att kartlägga om:

- ▶ Kommunstyrelsen behandlat ärendet på ett sammanträde?
- ▶ Kommunstyrelsen gett förvaltningen i uppdrag att åtgärda konstaterade brister?
- ▶ Åtgärderna följts upp och återrapporterats till kommunstyrelsen?

Uppföljningen har genomförts genom dokumentstudier och därefter har kompletterade intervjuer med förvaltningen hållits.

Den fördjupade granskningen som följs upp är:

- ▶ Granskning av underhåll av gator och VA-anläggningar (2019)

Vi använder följande bedömningskala för bedömning utifrån revisionsfrågorna:

I allt väsentligt omhändertagen	Grön
Delvis omhändertagen	Gul
Ej omhändertagen	Röd

Se källförteckning för granskade dokument och intervjupersoner. Samtliga intervjuade har fått möjlighet att sakgranska rapportutkastet.

1.4. Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser, slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av revisionskriterier och rekommendationer från den tidigare granskningen.

2. Granskningsresultat

2.1. Kommunstyrelsens behandling av den tidigare granskningen

Kommunstyrelsen behandlade granskningen under sammanträdet i maj 2020. Protokollet visar att kommunstyrelsen inte uppdrog till förvaltningen att åtgärda konstaterade brister vid sin behandling av granskningen.

2.1.1. Planer och mål avseende förnysetakt på gator och VA-anläggningar

I den tidigare granskningen saknades VA-plan, underhållsplaner och mål avseende reinvesteringstakt för både gator och VA-ledningsnätet. Kommunstyrelsen rekommenderades med anledning av detta att:

- Prioritera arbetet med att ta fram en VA-plan, underhållsplaner och mål avseende förnysetakt både avseende gator och VA-anläggningar.

Gatuområdet

I intervju uppges att underhållet av gatorna inte görs enligt en tidsbestämd underhållsplan. Underhållet uppges utgå från gatuinventeringen som gjordes 2019 där underhållsbehovet av gatorna kartlades. Det finns inga fastställda mål för investeringstakten avseende gatorna.

VA-verksamheten

I juni 2021 beslutade fullmäktige om en långsiktig VA-plan för kommunen. Enligt lagen om allmänna vattentjänster ska kommuner fr.om 1 januari 2023 ha en vattentjänstplan. En vattentjänstplan ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Enligt Svenskt Vatten ska kommuner besluta om en vattentjänstplan under 2023.¹

I mars 2024 antog fullmäktige den nya vattentjänstplanen, vilket är tre månader senare än vad lagen om allmänna vattentjänster anger. Den nya vattentjänstplanen ersätter den tidigare VA-planen.

I nuläget finns inga underhållsplaner för ledningsnätet. I intervju uppges att en förnyelseplan för ledningsnätet håller på arbetas fram. I arbetet med förnyelseplanen ingår bland annat att kartlägga ledningsnätets skick och vilka framtida underhållsbehov ledningarna har, samt utarbeta mål för VA-verksamheten. Vid tiden för vår granskning uppges intervjuade att kartläggning av ledningsnätet skick har genomförts.

¹Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster.

6 a § Det ska finnas en aktuell vattentjänstplan i varje kommun.

6 b § En vattentjänstplan ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses.

2.1.2. Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen *delvis* har vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnad rekommendation om planer och mål inom VA-området. Bedömningen baseras på att en vattentjänstplan har antagits. Däremot finns fortfarande inte någon dokumenterad underhållsplan eller mål antagna för underhållet av kommunens VA-anläggningar. Vi noterar att förvaltningen arbetar med att ta fram en förnyelseplan för VA-ledningsnätet.

Vi bedömer att kommunstyrelsen *inte* vidtagit tillräckliga åtgärder inom ramen för rekommendationen om gatuområdet. Bedömningen baseras på att styrelsen inte har upprättat en underhållsplan eller fastställt några mål för underhållet av kommunens gator.

2.2. Beslutsunderlag

I tidigare granskning framhölls att avsaknaden av underhållsplaner innebar att de beslutsunderlag som kommunstyrelsen skulle ta beslut utifrån var bristfälliga. Ett beslutsunderlag bör även beskriva vilka konsekvenser som uppstår vid uteblivet underhåll. Kommunstyrelsen rekommenderades med anledning av detta att:

- ▶ Säkerställa att det finns bra beslutsunderlag i form av behovsinventering och konsekvensbeskrivningar både gällande gator och VA-anläggningar

Som nämnts i tidigare avsnitt har en kartläggning genomförts av VA-ledningsnätets skick och en förnyelseplan är under framtagande. I arbetet med förnyelseplanen ingår även att göra riskanalyser kopplat till ledningsnätets skick.

Vid tiden för den förra granskningen genomförde kommunen en inventering av underhållsbehovet för de kommunala gatorna. I intervju uppges att en ny behovsinventering på detta område planeras att genomföras under 2024.

2.2.1. Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen *delvis* har omhändertagit rekommendationen om beslutsunderlag. Bedömningen baseras på att styrelsen kartlagt underhållsbehovet av VA-ledningsnätet i samband med framtagandet av sin förnyelseplan. Bedömningen baseras även på att det finns en inventering av underhållsbehovet för gatorna. Vi ser positivt på att kommunen planerar att genomföra en ny behovsinventering avseende kommunens gator under 2024.

2.3. Kostnadsfördelning mellan VA-kollektiv och skattefinansierad verksamhet

I den tidigare granskningen konstaterades att det inte fanns några dokumenterade riktlinjer för kostnadsfördelning vid gemensamma insatser/samordningsinsatser i gatukroppen. Granskningen framhöll att riktlinjer bör upprättas för att säkerställa att VA-kollektivet inte subventionerar skattefinansierad verksamhet. Kommunstyrelsen rekommenderades med anledning av detta att:

- ▶ Riktlinjer bör upprättas för att säkerställa att VA-kollektivet inte subventionerar skattefinansierad verksamhet vid gemensamma insatser/samordningsinsatser

I intervju uppges att inga dokumenterade riktlinjer har tagits fram för att säkerställa att VA-kollektivet inte subventionerar skattefinansierad verksamhet. Intervjuade beskriver att det inte så ofta uppstår gränsdragningsbekymmer och i de fall gemensamma insatser sker framhålls att det finns god kontroll över att kostnaderna fördelas på respektive kostnadsområde. Detta trots avsaknad av dokumenterade riktlinjer för kostnadsfördelning.

2.3.1. Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen *inte* har vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnad rekommendation om riktlinjer för kostnadsfördelningen. Bedömningen baseras på att det inte har upprättats riktlinjer som säkerställer att VA-kollektivet inte subventionerar skattefinansierad verksamhet.

2.4. Debitering av producerat vatten

I den tidigare granskningen framhölls att en större mängd av producerat vatten inte hade debiterats. Ca 35 % av kommunens producerade vatten hade inte debiterats under 2019. Kommunstyrelsen rekommenderades med anledning av detta att:

- ▶ Analysera skillnaderna mellan producerad och debiterad mängd vatten samt se över rutinerna för debitering för att säkerställa att en större andel av producerad mängd vatten faktureras

I intervju uppges att kommunen har bytt ut äldre vattenmätare mot digitala mätare som signalerar om och var eventuella vattenläckage uppstår. Detta leder till att läckage snabbare kan upptäckas och åtgärdas, vilket i sig medför att mindre mängd producerat vatten går till spillo.

Intervjuade beskriver även att åtgärder har genomförts under 2023 mot större vattenförbrukare, såsom att exempelvis förhindra entreprenörer att använda brandposter för spolning och i stället driftsatt vattenkiosker med tekniskt vatten (ej producerat vatten) som får användas av entreprenörer vid spolning. Dock framhåller intervjuade att det kvarstår arbete med att identifiera stora kommuninterna vattenförbrukare som möjliggör att rätt mängd vatten debiteras.

Under 2022 debiterades inte 29 % av kommunens producerade vatten. Utfallet var återigen lite sämre 2023 då den odebiterade delen uppgick till 35 %. Orsaker som anges till försämringen är en ännu ej identifierad läcka i Vännäsby samt att mycket vatten förbrukats i samband med en brand i ett flerfamiljshus och vid bekämpande av en del skogsbränder under året. Snittet för odebiterat vatten i svenska kommuner ligger på ca 25 %.

2.4.1. Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen *i allt väsentligt* har omhändertagit rekommendationen att analysera skillnaden mellan producerad och debiterad mängd vatten. Bedömningen baseras på att förvaltningen har analyserat och identifierat felkällor.

2.5. Statistik och nyckeltal

I den tidigare granskningen framhölls att kommunstyrelsen inte följde upp statistik och nyckeltal inom gatuområdet. Kommunstyrelsen rekommenderades med anledning av detta att:

- ▶ Säkerställa att det görs jämförelser även inom gatuområdet. Om det är svårt att göra jämförelser med andra kommuner är det viktigt att det görs jämförelser över tid inom kommunen

I intervju uppges att det inte följs upp statistik eller nyckeltal inom gatuområdet. Däremot beskriver intervjuade att det sker samverkan inom gatuområdet med kommuner i Umeåregionen.

2.5.1. Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen *inte* har omhändertagit rekommendationen om statistik och nyckeltal i tillräcklig utsträckning. Bedömningen baseras på att kommunstyrelsen inte följer upp statistik och nyckeltal inom gatuområdet.

3. Sammanfattande bedömning

Vår sammanfattande bedömning är kommunstyrelsen *inte* vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnade rekommendationer från tidigare granskning. Vår granskning visar att tre rekommendationer inte har omhändertagits, två har delvis omhändertagits och en har omhändertagits. Vår bedömning grundar sig på följande:

Rekommendation	Bedömning
Prioritera arbetet med att ta fram en VA-plan, underhållsplaner och mål avseende förnysetakt både avseende gator och VA-anläggningar	Delvis omhändertagen (VA) Bedömningen baseras på att en vattentjänstplan har antagits. Däremot finns fortfarande inte någon dokumenterad underhållsplan eller mål antagna underhållet av VA-anläggningar. Vi noterar att förvaltningen arbetar med att ta fram en förnyelseplanen för VA-ledningsnätet.
	Inte omhändertagen (gator) Bedömningen baseras på att styrelsen inte har upprättat en underhållsplan eller fastställt några mål för underhållet av kommunens gator.
Säkerställa att det finns bra beslutsunderlag i form av behovsinventering och konsekvensbeskrivningar både gällande VA och gator	Delvis omhändertagen Bedömningen baseras på att styrelsen kartlagt underhållsbehovet av VA-ledningsnätet i samband med framtagandet av sin förnyelseplan. Bedömningen baseras även på att det finns en inventering av underhållsbehovet för gatorna.
Riktlinjer bör upprättas för att säkerställa att VA-kollektivet inte subventionerar skattefinansierad verksamhet vid gemensamma insatser/samordningsinsatser	Inte omhändertagen Bedömningen baseras på att det inte har upprättats dokumenterade riktlinjer som säkerställer att VA-kollektivet inte subventionerar skattefinansierad verksamhet.
Analysera skillnaderna mellan producerad och debiterad mängd vatten samt se över rutinerna för debitering för att säkerställa att en större andel av producerad mängd vatten faktureras	Omhändertagen Bedömningen baseras på att det bedrivs ett arbete för att analysera skillnaderna mellan producerad och debiterad mängd vatten.
Säkerställa att det görs jämförelser även inom gatuområdet. Om det är svårt att göra jämförelser med andra kommuner är det viktigt att det görs jämförelser över tid inom kommunen	Inte omhändertagen Bedömningen baseras på att kommunstyrelsen inte följer upp statistik och nyckeltal inom gatuområdet.

Utifrån granskningsresultatet rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- ▶ Prioritera arbetet med att ta fram en förnyelseplan, innehållande bland annat behovsinventering och konsekvensbeskrivningar, och målsättningar för underhållet av gator och VA-anläggningar.
- ▶ Upprätta riktlinjer för att säkerställa att VA-kollektivet inte subventionerar skattefinansierad verksamhet vid gemensamma insatser/samordningsinsatser.

Vännäs mars 2024

Samuel Larsson
Verksamhetsrevisor

Per Stålberg, uppdragsledare
Certifierad kommunal yrkesrevisor

Bilaga 1: Källförteckning

Intervjuade funktioner:

- ▶ VA-ingenjör
- ▶ Infrastrukturchef

Dokument:

- ▶ VA-plan (KF 2021-06-07)